

tegenstaande het gedierde reeds als gevolg van den val der engelen verwilderd was, toch een saamleven van dit wild gedierde met den mensch en met het tamme vee zich terstond na de voleinde Schepping denken liet, en hoe eerst later, van lieverlede, tot de vloek, die uit 't menschen val volgde, zijn werking steeds verder deed ingrijpen, een toestand is opgekomen, waarin 's menschen temkracht daalde, daarentegen zijn gewapend verweer in macht toema, en alzoo geleidelijk juist zulk een toestand is opgekomen, als waarin thans wij en het gedierde met ons zich bevinden.

DR. A. K.

„Laat hem ook nog dit jaar“.

En hij, antwoordende, zeide tot hem: Heere, laat hem ook nog dit jaar, tot dat ik om hem gevegen en met geleid zal hebben. Lucas 13: 8.

Wat de hovenier in de gelijkenis ter sparring van den boom vroeg, wordt, geestelijk omgezet, vanzelf een bede voor wie sterven gaat of sterven kan, en toch voor dat sterven nog niet rijp is.

Het kan een liever vader gelden, die, ond en welbedacht, zienderoogen in kracht afneemt, en alle teekenen vertoont, dat zijn einde nabij is, en die toch zijn hope voor eeuwig nog niet in den Heiland heeft gevonden. Heeft die hoopbejaarde man nu een kind, dat vast in 't geloof staat, dan is die ongelovige zielstoestand van vader voor zulk een kind een voortdurende pijniging. Heel het lange leven verliet dan, zonder dat de man die nu sterven gaat, zich tot zijn God bekeeren wilde. Soms zelfs liet hij zijn kind, dat hem altoos weer naar Jezus riep, het zwijgen op. En nu is zijn lange leven op aarde bijna voleind. Telkens vertoont zich klaarder teekenen dat het einde nadert, en toch blijft de oude, onbekeerde man zich tegen het kinderlijk geloof verzetten, 't zij omdat zijn hart te veel aan 't aardse hangt, 't zij omdat hij zich te veel voelt om zich als een ernstig zondaar voor zijn God te verneeren.

Daar lijdt dan niet hij, maar zijn kind onder. En nu de ommekeer van 't jaar opnieuw de korthed van het leven op de ziel blaft, denkt zulk een zoon of zulk een dochter dan vanzelf ook aan den ouden, lieven vader. O, ze zouden 't toch zoo heerlijk vinden, zoo ze, eer hij stierf, nog een enkel woord van zijn lippen mochten opvangen, dat hun betere hope gaf. Neen, zoo moet vader niet sterven. Ook hij moet, eer de groote overgang komt, bij het kruis van den Heiland den zoen voor zijn sonden hebben gevonden. En nu se zoo bang zijn, dat het einde hem verrassen kon, zoodat 't zelfs de vraag is, of hij nog den winter zal doorkomen, komen ze er vanzelf toe, om 't op hun knieën van hun God te vragen: „Lieve Vader, om uws lieven naams wille, laat ons vader ook dit jaar“.

Dit is teeder. Het grijpt u aan als ge er van hoort. Meer dan een, die zijn nog onbekeerde vader of moeder er maar op liet toeleven, voelt er zich beschamend door. Ieder die nog onbekeerde ouders heeft, voelt: Zoo moest ook ik bidden. Het is dan ook meer geest dat God de Heere op zulk een bede zijn zegen deed rusten. Mits 't dan maar bij de bede op Nieuwjaar niet blijft, doch ook 't vrij uitspreken met vader of moeder niet uitblijft, en 't jaar dat God 't dierbaar leven nog verlengt, dan ook gebruikt wordt.

Natuurlijk kan 't zeldse voorkomen, als de vrouw wel, maar de man niet geloof, of omgekeerd. Ook daaronder wordt in zoo menig gezin geleiden, en het droefste is maar dat, als die toestand lang aanhoudt, zoo menigen er aan went. Het is dan eenmaal zoo. Zelf geloof men wel, maar moeder niet. Er moeder is toch zoo lief. Er zoo vergeet men bijna geheel, wat kloof voor eeuwig tusschen de eigen ziel en de ziel van moeder gaapt. En men weet 't dan wel, en vindt 't wel heel naar, maar wat men er ook over sprak, 't hielp toch niet, en als men er te veel over spreekt, verbreekt 't zoo licht de intimiteit in den omgang. Dan maar liever zwijgen en er niet over spreken. Moeder is nu eenmaal niet voor 't geloof, en als kind moet men daarin berusten. Er zoo leeft men er dan op toe, en niets hindert meer. Dan alleen dit één, dat moeder staken buiten Jezus sterven kan, en dat de eigen ziel er door in het geloof verzwakt.

Zulke droeve verhoudingen vindt ge ook in het Christelijk gezin gedurig. Of 't dan moeder of vader, of een broeder of zuster geldt, doet er niet toe. Of 't een „geloof en ongelooft“ op één kussen, zoodat men zegt, of in één gezin leeft, 't blijft altoos dezelfde pijnlijke verhouding, waarop Jezus zoo telkens gewezen heeft, en het kan niet genoeg betreurd, dat zoovelen er niet meer door geschikt worden, er nauwelijks meer over denken, en half dommeldend voortleven als ware 't zoo vanzelf sprekend. En wat blijkt daar nu anders uit, dan dat 't eigen geloofsde meer daalt in kracht, en dat men de eeuwigheid steeds meer in zijn onadenkendheid verschuift. Dat duurt dan gemeenlijk, tot een ernstige ziekte intreedt. Een ziekte waarbij de dokter u waarschuwt, dat 't een bedenkelijke wending nam, en dat ge u misschien op 't ergste hebt voor te bereiden. Dan wordt de ingeslagen ziel weer wakker. Men ziet dan voor oogen dat de lieve kranke, laat 't nu moeder of laat 't een broer of swager zijn, dagelijks afneemt. Onrust in het dof gewende oog wordt merkbaar. En dan luisteren we de kranke hulsgevoelen nog wel weer een woord van heilig vermaan, van lokkende liefde, van teederen ernst in 't oor: „Moeder weet u nu heusch bij uw God geboren te zijn“, of: „Lieve knij, heb je nu vrede met je Heiland gevonden.“ Stille toon, die er ook wel ingaat. Maar toch, als het optaan uit den geestelijken dood nog pas zoo laat begon, heeft men er zoo vaak angst voor, dat 't sterven plotseling in mocht vallen, eer 't tot waarachtige bekeering kwam. En als dan 't Nieuwjaar den gang der dagen afbreekt, en weer een jaar zich in de toekomst ontluikt, is ook bij zulk een ziekbiede de bede zoo natuurlijk: „Lieve Vader, neem mijn lieve kranke ród niet weg; om uws lieven Naams wille, laat ze ook nog dit jaar!“

Niet eens zelfs behoef 't een ander te gelden. Zeer wel kan 't ook op onszelf teruggaan. Voelen we, dat een krankheid ons besloopt, die onze krachten brak, en is het toch in de ziel nog niet tot den vollen vrede gekomen, wat is dan natuurlijk, dan dat men dan ook voor zich zelf bidt: Vader, laat mij nog dit jaar! Zoo wordt dan ook bijna door een ieder ge-

beden als 't nieuwe jaar ingaat: Spaar mij, spaar de mijnen ook dit jaar nog het leven. Toch is dit, zonder meer, nog heel iets anders. Om verlenging van 't leven bidt een ieder, maar in wat de hovenier van zijn heer vroeg, lag iets van bijzondere beduidenis. Het was niet maar: Gun dien boom het leven, maar: Doe het omdat die boom geen vruchten had gedragen. Ik zal hem nog beter verzorgen. Betroef het nog dit één jaar. En helpt 't dan nog niet, laat de boom dan uitgerooid worden.

Pas het zóó nu op u zelf toe. Zie in, hoeveel ge dusver tekort schoot. Hoe onvoltooid uw geloofontwikkeling is. Hoe achterlijk ge nog in 't geestelijke staat. Voel, dat dit zoo niet blijven kan en mag. Dat uw persoonlijke bekeering veel krachtiger moet doorgeset. Dat ge nog demonische neigingen uit zelf hebt uit te roeien. Dat ge uw levensstaak ernstiger hebt op te vatten. Ja, dat ge u geheel anders hebt aan te stellen, om in waarheid een kind van uw God te zijn. En bid dan: Lieve Vader, spaar mij ook dit jaar nog; doch dan ook met 't heilig voornemen, om dit aankomend jaar in de vrees des Heere te doorleven en vruchten voort te brengen der bekeering waardig.

Dit toch blijft hoofdsak. Op den dag van 't Nieuwjaar, in de eerste week van het nieuwe jaar geroerd en aangegepen te worden, het is kostelijk; maar zelfs de bede: Laat mij zoo niet sterven, geef mij nog dit jaar ter voorbereiding van mijn eeuwig lot, ze vermoort en ze baat u niet, zoo 't leven dat daarna komt, die bede niet beregelt.

DR. A. K.

Amsterdam, 3 Januari 1913.

Wanneer ge na de wisseling des jaars de pen opneemt om uw arbeid voor de pers te hervatten en het eerst boven uw artikel het nieuwe jaarcijfer zet, dan richt zich de blik als onwillekeurig nog eenmaal op het verleden, om u zelf af te vragen, welke winst dat jaar voor de zaak des Heeren heeft gebracht.

Aan rijken zegen heeft God het ook dit jaar ons land en volk niet laten ontbreken. Het dreigend gevaar van een wereldoorlog, die ook ons nationaal bestaan op het spel zou hebben gezet, werd genadiglijk afgewend. In rustigen vrede kon ons volk zich ontwikkelen, en in stee van nationale rampen getuigt dit jaar van rijke weldaden aan ons land geschonken. Onze Koningin bleef ons gespaard, onze jonge prinses Juliana groeide op, dat het een lust der oogen is, geen rouw trof ons Koninklijk huls. We mochten door de goede gunste onzes Gods ook dit jaar leven onder een Christelijke regering, die zich voor de belijdenis van Christus' naam niet schaamde en de Christelijke grondslagen van ons volksleven bevestigde. Onze handel ging vooruit, onze nijverheid bloeide, onze landbouw had niet te klagen. Elke vreemdeling, die ons land bezocht, wordt getroffen door de welvaart, die hier heerscht. Onze bevolking neemt toe, onze steden breiden uit, onze inkomsten stijgen, de Jan Sallegest week, de energie herleeft. Het Holland groeit weer, Holland bloeit weer, dat Bilderdijk een eeuw geleden, toen Holland 't diepst was weg gezonken, in profetische verrukking ons voorspog, is in vervulling gegaan. En al neemt Nederland niet meer een eerste plaats in onder de volkeren van Europa, al beslist zijn woord niet meer over vrede en oorlog, al wordt het op de conferentien der Grooten machten zelfs niet genoemd, onder de kleinere natien vervult het zijn plaats met eere, als koloniale Mogendheid staat het nog altoos vooraan en zijn kunst, zijn wetenschap en zijn handel dwingen ook in het buitenland eerbied en bewondering af.

En met deze herleving van onze volkskracht ging gepaard een weer opwaken van ons religieus leven, zoodat dit voor een halve eeuw nauwelijks mogelijk werd geacht. Dat was niet de vrucht van een machtig Revell, dat als een Pinksterstorm door het land toog, het volk in zijn brede rijen aangreep en door plotselinge bekeering den volksgeest omzette, maar het was een gestadig groeien tegen de verdrukking in van ons Christelijk volkelement, dat met nieuwe bezieling den strijd opnam tegen de goden dezer eeuw en telkens meer terrein veroverde op den vijand. Het was een actie, die in de Kerk weer opkwam voor het Koningschap van Christus, en de heerschappij van Zijn Woord; die door de Christelijke School de gedoopte kinderen van ons volk tot den Heiland terugbracht; die door allerlei stichtingen van barmhertigheid de liefde van den Christus Consolator weer schitteren deed; die door den arbeid der Evangelisatie 't afgewallene en weggedrevene weer opzocht; die door warmen sendingsijver bezielde, het Evangelie bracht aan de heidenen in onze Koloniën; die door Christelijke verenigingen van patroons en werkliden een bolwerk opwierp tegen 't veldwinnend socialisme; die een Hoogeschool stichtte, waar de wetenschap naar Christelijke beginselen wordt onderwezen, en die op politiek gebied niet rustte, voordat ook op het regeringskasteel de banier van het Kruis werd geplant. Aan deze machtige actie op alle terreinen des levens is het te danken, dat de afval werd gestuit, dat aan de heerschappij van het ongelooft een einde werd gemaakt, dat onze Christelijke religie weer tot haar eere in ons volksleven kwam. En wanneer we in 1913 het eeuwfeest van onze nationale onafhankelijkheid en van het herstel van Nederland vierden, dan is de dank van ons Christenvolk nog dieper en inniger, omdat God Almachtig niet alleen ons volk bevrijdde uit de banden der Fransche overheersching, maar omdat Hij ons ook in deze eeuw een geestelijk wedergeboorte schonk.

Niet, alsof we daarom ook maar een oogjeblinde zouden wanen, dat de overwinning is behaald, ons volk in zijn geheel is weergekeerd tot den God der vaderen, en Nederland, gelijk Da Costa droomde, weer het Israël van het Nieuwe Verbond is geworden. Alleen een overspannen verbeel-

ding, die met de realiteit der feiten geen rekening houdt, kan in zulke droombeelden zich verlustigen; de man van nuchteren zin weet, dat het zoo nooit geweest is en ook wel nooit zoo worden zal. Een in zijn religieuze overtuiging is ons volk nooit geweest, evenmin in de dagen onzer glorieuse Republiek als thans. De antithese is niet een uitvinding van onzen tijd, ze was er van de dagen der Reformatie af. De geest van Calvijn en van Erasmus, van Marix van St. Aldegond en van Coornhert, van Maurits en van Oldenbarnevelt, heeft in ons volksleven steeds tegenover elkander gestaan en heeft dat volk in twee deelen gedeeld. Maar al was die antithese er van meet af, ze is in onze dagen scherper geworden dan ooit te voren, niet omdat wij, de nazaten en geestelijke kinderen der Calvinisten, het aldus hebben gewild, maar omdat de geest van het Liberalisme, Humanisme, of hoe men het noemen wil, zooveel verder op den weg der ontkenning is voortgeschreden en zijn anti-christelijke karakter zooveel drister heeft geopenbaard. De jongste volkstelling heeft getoond in schrikbarende cijfers, hoe snel de toename is van hen, die zelfs den laatste band met de Christelijke Kerk hebben doorgesneden en met alle Christelijke geloof hebben gebroken. En zelfs die cijfers, hoe benauwend ze ook zijn mogen, blijven nog verre beneden de werkelijkheid; de enquête bij ons Marinepersoneel gehouden, heeft cijfers aan het licht gebracht, die nog veel schrikkelijker zijn en doen zien, hoe onder het opkomend geslacht alle zin voor de religie aan het uitsterven is. De ontwikkelingsgang van ons volk is daarom niet een gelijkmatige en eenparige, maar wijst een dubbele lijn aan, enerzijds een sterke herleving van het Christelijke beginsel, anderzijds een niet minder sterke afbrokkeling van het geloof. Daardoor ontstaat in ons volksleven die bange strijd en worsteling, die niet alleen de Kerk raakt, maar even goed den Staat, niet alleen de Wetenschap, maar evengoed de Kunst, niet alleen de School, maar evengoed onze Koloniën en die op elk gebied de antithese weer te voorschijn doet komen.

Droeg die worstelling in het jaar, dat achter ons ligt, meer een latent karakter, in het nieuwe jaar, dat we zijn ingegaan, zal ze weer in al haar felheid ontbranden, omdat ons volk zich dan opnieuw zal hebben uit te spreken over de richting van ons Staatkundig leven. In dien politiekeen strijd concentreert zich de worsteling tusschen de beide groepen, en reeds nu laat zich voorzien, dat die strijd met ongemeene bitterheid en felheid zal gestreden worden. Wat de inzet van dien strijd is, behoef wel niet twiifelachtig te wezen. Het gaat in den diepten grond niet om tarief of vrijhandel, om rijksverzekering of rijkspensioen, maar om omverwerping der Christelijke regering, om handhaving en bevestiging der openbare school, om den triomf der liberale beginselen. Zoo moet het jaar, waarin Nederland het eeuwfeest van zijn nationale onafhankelijkheid viert, tegelijk het jaar worden, dat Nederland bevrijd wordt van een Christelijk bewind.

Wat de uitkomst van dien strijd wezen zal, ligt in de hand van God den Heere. Daarom gaan we met stil vertrouwen dit jaar in. Er schuilt heerlijke kracht in ons geloof, dat geen schepel zich bewegen noch roeren kan tegen Zijn Goddelijken wil, en de historie niet door den mensch, maar door Hem gemaakt wordt. Zal hij de overwinning geven, dan zullen we Hem alleen daarvoor danken; maar heeft Hij het anders beschikt, dan zullen we onder Zijn wil ons ootmoedig buigen. Palma sub pondere crescit — de palmboom groeit ook tegen den druk in. Nog geldt voor Gods volk het wonderlijke woord: „hoe meer ze verdrukt werden, hoe meer ze wiesden“. Dat is de heerlijke les, die onze volkshistorie ons leerd; juist door de dwinglandij van Spanje zijn we onze eenheid als volk gaan voelen en is in het hart van het vertrapte volk de dorst naar vrijheid ontwaakt; door de overheersching van Napoleon is aan den strijd tusschen patriot en oranjejakt een einde gemaakt en heeft ons volk geleerd weer als één man zich te scharen om het vorstenhuls van Oranje.

Bovenal, de overwinning op politiek gebied is voor ons niet de hoofdsak. Waar het ons in de eerste plaats om te doen is, is om den geest van ons volk om te zetten. Ga daartoe kracht uit van den Hooge, opdat onze Kerken het goud der belijdenis zuiver bewaren, en door heiligen levensernst en zout worden voor de maatschappij. Leere die Kerk steeds meer en dieper haar roeping verstaan, om het Evangelie te brengen aan alle creaturen, niet alleen aan de Heidenen in verre landen, maar ook aan de van God afgevallenen in onze eigen omgeving. Worden alle handen ineen geslagen om op het gebied der wetenschap op te komen tegen den geest van ongelooft, die ons volk vergiftigt. Breide het aantal onzer Christelijke scholen zich uit, vooral in onze groote steden, om de ontkenning van ons volk tegen te gaan. En toone de geest der barmhertigheid steeds meer, hoe bij Christus alleen heil te vinden is voor alle wonden en nooden van ons menschelijk hart.

Ds. Wyers van Batavia zendt ons het volgende schrijven, met verzoek dit in ons blad te publiceren; aan welk verzoek we ook ditmaal gaarne bereid zijn te voldoen:

Hooggeachte Redacteur!

Laat me U eerst eens hartelijk mogen dankzeggen voor de opname van mijn brief aan de Algemeene Vergadering van 13 Aug. j.l. te Djocja en de uitvoerige bespreking daarvan, waaruit ik met vreugde bemerkte, dat er geen principieel verschil tusschen ons bestaat. U toch acht mijne bewaren „volkomen juist, wanneer de Kerkeraad van Amsterdam deze regeling

„bedoeld had als een normale en blijvende verhouding tusschen hem en de gemeente van Djocja“.

Vreemd vond ik het evenwel, dat mijn schrijven den indruk gemaakt had van een acte van beschuldiging tegen den Kerkeraad van Amsterdam. Ik kan U verzekeren, dat ik de mannen van Amsterdams Kerkeraad te hoog acht, dan dat ik zoo iets zou kunnen doen, en de vier broeders, die adviseerden, evenzoo.

Kan een kind zijn vader openlijk beschuldigen? Kan ik dan Prof. Rutgers, aan wiens voeten ik op het college neersat, en Ds. van Schelven op wiens catechisatie ik ging, die mij belijdenis des geloofs afnam, mijn bevestiging van Alkmaar openlijk aanklagen? En mijn trouwen vriend Bakker? En onzen hulpvaardigen volijverigen Zendingman Breukelaar? Het is een onmogelijkheid. Het enige wat ik kan doen als zelfstandig man, is dit Zeggen: „Vaders, „ik kan hierin niet met U meegaan, want die „weg is m.i. verkeerd, en brengt U daar, waar „Gij zelf nooit hebt willen wezen: midden in „de hiërarchie“. En dit zal me toch niet kwelijk kunnen genomen worden? Immers, hoereer we iemand ook hoog achten en liefhebben, aan het „gerinde de calaver“ wil een Gereformerd menschen niet aan, en het „autos yphu“ komt er moeilijk bij hem uit. We weten ons verantwoordelijk voor onze eigene daden, en meenen te mogen oordeelen of we in een zaak van gewicht zullen meegaan dan wel ons terugtrekken. Dan was de voorstelling alsof de Indische broeders hier het niet met me zouden eens zijn, me ook vreemd, daar ik van velen weet dat zij er over dachten gelijk als ik.

Wat nu de zaak zelf betreft, is er geen principieel verschil. U schrijft: „Al de bewaren zijn door u uitnemend „naamgevat in deze woorden, „dat de Kerkeraad „van Amsterdam door dit besluit zichzelf een „hiërarchische macht over deze kerk in Indie „aanmatig, die haar (hem) niet toekomt“.

Dit zou juist zijn, zoo schrijft u, als de Kerkeraad deze regeling bedoeld had als een normale en blijvende verhouding tusschen hem en de gemeente van Djocja.

„Maar niet“, zoo schrijft u verder, „nu deze „regeling alleen als overgangsmatregel bedoeld „is, en ten doel heeft de gemeente te Djocja „later tot volkomen zelfstandigheid te brengen“.

Ware de verhouding blijvend, dan zou de Kerkeraad zich een hiërarchische macht over de Kerk te Djocja aanmatigen, die heur niet toekomt.

Daarover zijn we het dus eens. Maar is die verhouding dan niet voor „onbepaalde tijd“? Wanneer zal de gemeente te Djocja, die in tien jaren niet tot rijpheid kwam, wel die keur van rijpheid verworven hebben, en zelfstandig kunnen optreden?

Is dit zelfs bij eenige benadering uit te maken? Ik meen van niet.

Is dan, hetgeen als normale en blijvende verhouding, een aangemeten hiërarchische macht zou wezen, dit niet wanneer het is een verhouding voor onbepaalde tijd?

Het is me niet duidelijk en ik vrees van meenderen met me.

Dit het doel de toekomstige zelfstandigheid van Djocja“, hier het middel „de hiërarchische verhouding“, zou heiligen kan in De Heraut niet worden geleerd.

Maar toch is volgens Uwe bewering een hiërarchische verhouding tusschen Kerk en Kerk, voor onbepaalde tijd, met een goed doel, toelaatbaar bij de Gereformeerde Kerken.

Dan haalt U hier als voorbeeld aan de verhouding tusschen Lekkum en Leeuwarden, maar snijdt dat hier hout?

In de eerste plaats is hetgeen hier of daar geschiedt, geen bewijs dat het daarom goed is. Maar dan, zijn de gevallen wel principieel gelijk? Ik meen van niet. Hier is wel degelijk uit Keboemen heeft in het Gereformerd Tijdschrift, een soort parodie op dit voorbeeld geleerd, om daardoor ons min of meer belachelijk te maken. Intusschen is van beide zijden vergeten, dat we op dit voorbeeld ons beriepen. Niet om de verhouding van Leeuwarden en Lekkum op één lijn te stellen met Amsterdam en Djocja, maar om het argument van Ds. Wyers te weerleggen, dat een ouderling alleen binnen de grenzen der plaatselijke Kerk zijn ambt kon uitoefenen, maar niet daarbuiten. Hiertegen nu merken we op, dat deze regel van ons Kerkrecht, waarop Ds. Wyers zich beriep, verkeerd door hem was opgevat. Het citaat van het Tractaat der Reformatie, waarop hij wees, zag op iets geheel anders; er werd daar een tegenstelling gemaakt tusschen het ambt van predikant, dat een meer algemeen karakter had, omdat een predikant ook in andere Kerken kon optreden om het Woord of de Sacramenten te bedienen, en het ambt van ouderling, dat alleen plaatselijk is, omdat een ouderling natuurlijk niet in een andere Kerk huisbezoek kan gaan doen, tucht kan gaan oefenen of de Kerk kan gaan regeren. Dit alles is zoo duidelijk en spreekt zoo van zelf, dat hierover geen woord behoef te worden verspild. Ds. Wyers vergat echter, dat deze regel alleen zag op twee geconstitueerde Kerken, die elk een eigen Kerkeraad hebben, bijv. Amsterdam en Haarlem, maar dat deze regel niet kan worden toegepast, wanneer op de bedoelde plaats nog geen institueering der Kerk heeft plaats gevonden en ook geen Kerkeraad gekozen is. Om dit duidelijk te maken, wenen we op het voorbeeld van Leeuwarden en Lekkum, want de regeling daar getroffen en die ook op tal van andere plaatsen in ons vaderland wordt gevolgd, zonder dat hiertegen door wien ook eenig kerkrechtelijk bezwaar is ingebracht, doet zien, dat de door Ds. Wyers gestelde regel niet zoo absoluut was als hij wel meende.

Feitelijk geeft Ds. Wyers de juistheid van dit argument dan ook toe, maar hij meent, dat dit voorbeeld niet van toepassing is op de verhouding van Amsterdam en Djocja, omdat deze beide plaatsen niet vlak naast elkaar liggen als Leeuwarden en Lekkum, en de ouderlingen te Djocja niet in staat zijn de Kerkeraadszittingen in Amsterdam bij te wonen. Nu gaat een voorbeeld natuurlijk nooit geheel op en bij elke analogie geldt alleen het tertium comparationis. Maar ook afgezien daarvan schijnt het argument zwaarder dan het is. Mogen we dit met

van kerken van zulk een macht en vrijheid uithouden geven, sprake is. De waarheid tegen Rome is toch overal waarheid. Welk nut hebben wij anders nu in onzen tijd van Da. van Anders dissertatie?

En wat het hoofdpunt betreft, ben ik, helaas, nog niet overtuigd dat een plaatselijke kerk op tien, twintig, dertig andere plaatsen in verschillende werelddeelen kerks mag stichten met ouderlingen en diakenen en die voor onbepaalde tijd van uit de moederkerk mag gaan regeren, wat gansch iets anders is, dan dat Lekkum door een ouderling in den Kerkeraad van Leeuwarden vertegenwoordigd wordt.

Hier houdt naar mijn bescheiden meening het plaatselijke van de Kerk op en doet de hiërarchie haar intocht. Een Kerk, hoe klein en zwak ook, moet vrij zijn van de overheersching van een andere Kerk. Kan dit niet, dan moet met hare institueering worden gewacht. Voor een plaats in Holland zelf zou men niet anders handelen.

Met veel dank voor de plaatsruimte en hartelijken broedergroet.

Uw U Heff. br. in Chr.,
D. J. B. WYERS.

Wetevreden, 30 Oct. 1912.

Er spreekt uit dit schrijven een warme en sympathieke toon, die weldadig aandoet en wel bewijst, dat we geen onrecht hadden, toen we de letwat forsche uitdrukkingen in zijn vorig schrijven meer aan de vurigheid van zijn temperament toeschreven, dan aan eenige booze bedoeling om te krenken. Natuurlijk zal niemand het hem of wien ook in Indie cuvel duiden, wanneer men bedenkingen heeft tegen regelingen door de Kerken in Nederland voorgesteld, en deze bedenkingen publiek maakt. Het recht van critiek heeft ieder in onze Kerken en het vraagstuk, dat hier aan de orde is, hoe de Kerken door den dienst der Zending in Indie ontstaan, het best geconstitueerd kunnen worden, is zoo moeilijk en ingrijpend, dat verschil van gevoelen hierover zeer wel te begrijpen is. Wat we alleen betreunden, was dat de voorstelling werd gegeven, alsof de Kerkeraad van Amsterdam bezig was met zich een hiërarchische macht aan te matigen over de Kerken in Indie. Indien Ds. Wyers dat geen „beschuldiging“ noemt, dan verstaat hij toch blijkbaar de portée zijner woorden niet.

Wat de zaak zelf betreft, behoeven we aan hetgeen we vroeger hierover schreven, niet veel meer toe te voegen. Ds. Wyers heeft blijkbaar alleen ons eerste artikel gelezen en greep toen gewild naar de pen om ons te antwoorden. Had hij rustig afgewacht, tot dat we met ons betoogt klaar waren, dan zou zijn antwoord wel anders hebben geluid. Nu liet hij de meeste van onze argumenten onbeantwoord, en wat hij schreef berust ten deele op misverstand. We zouden daarom al wat we geschreven hebben nog eens moeten herhalen, en dit zou niet alleen te veel vergen van het geduld onzer lezers, maar ook mosterd na den maaltijd wezen; want de zaak, waarom het gaat, zal thans wel reeds principieel tot beslissing gebracht zijn. Slechts op een tweetal punten wenschen we nog terug te komen, om te verduidelijken wat door ons was gezegd.

In de eerste plaats geldt dit het door ons aangehaalde voorbeeld van Leeuwarden, dat te Lekkum een ouderling heeft aangesteld om bepaaldelijk op de geloovigen, die daar wonen, toezicht te houden. Niet alleen Ds. Wyers heeft aan dat voorbeeld aangesloten, maar ook Ds. van Dijk uit Keboemen heeft in het Gereformerd Tijdschrift, een soort parodie op dit voorbeeld geleerd, om daardoor ons min of meer belachelijk te maken. Intusschen is van beide zijden vergeten, dat we op dit voorbeeld ons beriepen. Niet om de verhouding van Leeuwarden en Lekkum op één lijn te stellen met Amsterdam en Djocja, maar om het argument van Ds. Wyers te weerleggen, dat een ouderling alleen binnen de grenzen der plaatselijke Kerk zijn ambt kon uitoefenen, maar niet daarbuiten. Hiertegen nu merken we op, dat deze regel van ons Kerkrecht, waarop Ds. Wyers zich beriep, verkeerd door hem was opgevat. Het citaat van het Tractaat der Reformatie, waarop hij wees, zag op iets geheel anders; er werd daar een tegenstelling gemaakt tusschen het ambt van predikant, dat een meer algemeen karakter had, omdat een predikant ook in andere Kerken kon optreden om het Woord of de Sacramenten te bedienen, en het ambt van ouderling, dat alleen plaatselijk is, omdat een ouderling natuurlijk niet in een andere Kerk huisbezoek kan gaan doen, tucht kan gaan oefenen of de Kerk kan gaan regeren. Dit alles is zoo duidelijk en spreekt zoo van zelf, dat hierover geen woord behoef te worden verspild. Ds. Wyers vergat echter, dat deze regel alleen zag op twee geconstitueerde Kerken, die elk een eigen Kerkeraad hebben, bijv. Amsterdam en Haarlem, maar dat deze regel niet kan worden toegepast, wanneer op de bedoelde plaats nog geen institueering der Kerk heeft plaats gevonden en ook geen Kerkeraad gekozen is. Om dit duidelijk te maken, wenen we op het voorbeeld van Leeuwarden en Lekkum, want de regeling daar getroffen en die ook op tal van andere plaatsen in ons vaderland wordt gevolgd, zonder dat hiertegen door wien ook eenig kerkrechtelijk bezwaar is ingebracht, doet zien, dat de door Ds. Wyers gestelde regel niet zoo absoluut was als hij wel meende.

Feitelijk geeft Ds. Wyers de juistheid van dit argument dan ook toe, maar hij meent, dat dit voorbeeld niet van toepassing is op de verhouding van Amsterdam en Djocja, omdat deze beide plaatsen niet vlak naast elkaar liggen als Leeuwarden en Lekkum, en de ouderlingen te Djocja niet in staat zijn de Kerkeraadszittingen in Amsterdam bij te wonen. Nu gaat een voorbeeld natuurlijk nooit geheel op en bij elke analogie geldt alleen het tertium comparationis. Maar ook afgezien daarvan schijnt het argument zwaarder dan het is. Mogen we dit met

een ander classicaar, daarop, d Kerken door mldd schappelijk in Nederl de Kerk v als Tholen de Classis de Kerk Dordrecht Classis 's-Dordrecht, geen gena, ker, de afn venhage I genwoord, op de Cla als noolt deze regell dit ook nl genoege K Classis te deze Classi lijken, als kan, is B hage verb loofd is me zou het d Kerk van terein in men, die ringen te nen? Wat als iets zo dus feitelijk ander gebi Tal van on de kusten maanden l hebben met zorging des meer predil wick het W deze vlsch behoefte ha het Avond diend voor aanwezig s van Vlaard predikant n maal te Ler toezicht toel Avondmaal ncht alleen zou wel n Gereformeer het toezicht Welk bezwa dat de Kerk veningen aa lingenambt te Lerwick i deze ouderl keraad von machtingig dit manda maatregelen zouden als zijn door t houden en d het Avondm nu geschied er alleen ge er geen out aantal gedo avondmaal i dat naast c Woords, enk steld, om n oefenen, ten houden. Wa staat geheel zouden deze Kerk kunne ook ouderli wezen. Maar om zelfstandi altoos tot het behoort, ha van de Kerk Djocja geschi van Amsterd gerijmsin, d den Kerkeraa zen en beves raad voorloo hiërarchische want elke p altoos gebon den Kerkera nlet gelden v lingen te D verhouding n uitweg schijn

En wat i king van D verhouding i zelf toegaven en het daaro dan maar lie schijnt ook b schijnt door misleid, den alsof de bede Kerk te Djoc Ware dit ju Voetius ontle wezen, want is, besit ze d en kan se ni staan. Geen k schen is de gro kerkrecht. A sprake, om Djocja niet b Kerk, maar i op door d enkele geloov nog niet in s op te treden deze geloovi zouden begee Amsterdam t zou moeten t aan Voetius derhalve niet over een A